

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.5\(178\).21](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.5(178).21)
УДК 796.41. 796.03: 94 (477)

Лях-Породько О.О.
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Національний університет фізичного виховання та спорту України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-4165-1646>
Щербашин Я.С.
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Національний університет фізичного виховання та спорту України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0001-9579-0022>

БОБЕРСЬКИЙ ІВАН МИКОЛАЙОВИЧ: ВІДЗНАЧЕННЯ ЮВІЛЕЇВ ТА ВШАНУВАННЯ ВІЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

У статті здійснено аналіз архівних фондів та першоджерел для встановлення хронології відзначення ювілеїв Івана Миколайовича Боберського. Проаналізовано пам'ятні річниці щодо вшанування Боберського. З'ясовано, що перші відзначення ювіляра почалися з 50-річниці й тривають по нині. Не забували нащадки й про вшанування Івана Боберського у річниці його смерті. Виявлено, що урочистості включали спортивні та мистецькі заходи, статті, публікації, збірки тощо.

Івана Миколайовича Боберського пам'ятали та вшановують в Україні та діаспорі. На честь Боберського називають новоутворені товариства, проводять масштабні акції, інформаційні імпрези, прес-конференції. У 2023 році в Україні та закордоном вшанували Івана Боберського у його 150-річний ювілей. Це постать, який своєю діяльністю охопив різні сфери життєдіяльності суспільства: освіта, руханка, спорт, педагогіка, виховання, геополітика, патріотизм, військовий вишкіл, журналістика, сокільський та олімпійський рух.

Ключові слова: Іван Боберський, спорт, Україна, діаспора, сокільський рух.

Lyakh-Porodko O.O., Shcherbashyn Y.S. Bobersky Ivan Mykolayovych: anniversary celebrations and celebration of eternal memory. The article analyzes archival funds and primary sources to establish the chronology of the commemoration of the anniversary of Ivan Mykolayovych Boberskyi. Commemorative anniversaries in honor of Bobersky were analyzed. It was found that the first celebrations of the anniversary began with the 50th anniversary and continue to this day. The descendants did not forget about honoring Ivan Bobersky on the anniversary of his death. The celebrations were found to include sporting and artistic events, articles, publications, compilations, etc.

Ivan Mykolayovych Bobersky was remembered and honored in Ukraine and the diaspora. Newly formed societies are named in honor of Bobersky, large-scale campaigns, information events, and press conferences are held. In 2023, Ivan Boberskyi was honored in Ukraine and abroad on his 150th anniversary. This is a figure whose activities covered various spheres of society: education, sports, sports, pedagogy, upbringing, geopolitics, patriotism, military training, journalism, the Sokol and Olympic movements.

The article analyzes archival funds and primary sources to establish the chronology of the commemoration of the anniversary of Ivan Mykolayovych Boberskyi. Commemorative anniversaries in honor of Bobersky were analyzed. It was found that the first celebrations of the anniversary began with the 50th anniversary and continue to this day. The descendants did not forget about honoring Ivan Bobersky on the anniversary of his death. The celebrations were found to include sporting and artistic events, articles, publications, compilations, etc.

Ivan Mykolayovych Bobersky was remembered and honored in Ukraine and the diaspora. Newly formed societies are named in honor of Bobersky, large-scale campaigns, information events, and press conferences are held. In 2023, Ivan Boberskyi was honored in Ukraine and abroad on his 150th anniversary. This is a figure whose activities covered various spheres of society: education, sports, sports, pedagogy, upbringing, geopolitics, patriotism, military training, journalism, the Sokol and Olympic movements.

We need to preserve the memory of legendary Ukrainians so that descendants know their great roots. In this way, we will build the future of the Ukrainian people that Ivan Mykolayovych Boberskyi dreamed of and fought for.

Keywords: Ivan Bobersky, sport, Ukraine, diaspora, Sokol movement.

Постановка проблеми та аналіз літературних джерел. У 2023 році виповнилося 150 років від Дня народження легендарної постаті в історії України – Івана Миколайовича Боберського.

У часі війни якнайактуальніше сяє велич духу Івана Боберського. Бо ж свобода України була його головною метою. Спорт, тіловиховання, олімпійські та сокільські ідеї займали помітне місце у житті Боберського. Він у цій сфері досягнув таких висот та поваги, що ще за життя був вшанований іменуватися «Батьком українського тіловиховання» [5].

Звісно, що легенду не забували його послідовники, вихованці, друзі, побратими, нащадки. Упродовж десятиріч до ювілеїв від Дня народження згадували й вшановували у річницю смерті Івана Боберського у різних куточках світу.

Мета статті – здійснити аналіз та виявити особливості відзначення та вшанування пам'яті Івана Миколайовича Боберського.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, архівних фондів, хронологічний та описовий методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так як минулого року вже виповнилось 150 років від Дня народження Івана Боберського, тому розглянемо унікальний ювілей та згадаємо його минулі відзначення й вшанування в Україні та діаспорі.

1923 рік – 50-річчя. Цьогорічний ювілей пробудив та згуртував всіх вихованців Івана Боберського щоб вшанувати його. Часопис «Діло» з цього приводу вмістив заклик всіх учениць, учеників та прихильників його діяльності: «Нашому Вчителю, який для Народу посвятив майно, спокій родинного життя і приманливу кар'єру, - минає саме 50 літ життя. Ми Його ученики і учениці кличемо: Хто має почуття обов'язку праці і жертви для Народу, хто перенятий кличем Вчителя: «не словами, а ділами», хто з признанням для Нього, яко Учителя і Громадянина, хай йде нашим слідом і нехай зложить на фонд імені Івана Боберського» [2, с. 6].

Заклик підписали: о., д-р Іван Бучко, Степан Гайдучок, проф. Володимир Кузьмич (Львів), д-р Гриць Лучаківський (Жовква), Дарія Навроцька (Львів), проф. Теодор Поліха (Перемишль), д-р Іван Сохацький (Калуш), Марійка Терлецька (Борислав).

1933 рік – 60-річчя. Цього року і частково у 1934 в Україні (тоді польська окупація) помітно відзначали ювілей Боберського.

У листопаді 1933 року Старшина «Сокола-Батька» організувала пресову конференцію у справі 60-ліття Івана Боберського та викупу «Українського Городу».

«Руханковий Вечір Сокола-Батька в 60-ліття Івана Боберського» - ось таким заголовком часопис «Діло» у 1934 році розповідав про вшанування ювілянта. У статті говорилось таке: «Для вшанування заслуг батька Українського Сокольства, проф. Івана Боберського, влаштувала Старшина Сокола-Батька в його 60-ліття Руханковий Вечір, що відбувся в битком виповненій салі Театру Ріжнородностей. Явилися не тільки найвизначніші наші громадяни і численні представники установ, але й оба владики: Преосв. д-р Бучко і Преосв. Будка» [9, с. 6].

У Тернополі у червні 1934 року відбулась Академія на честь Івана Боберського. У часі урочистої промови побратим Остап Сіак наголосив на значенні ювілеїв визначних одиниць та заслуги й осяги Боберського в сокільській організації. Зокрема підніс значіння ювілянта як педагога-вихователя, що перший у нас був пропагатором і переводив практично діло фізичного виховання для скріплення духових сил нації.

Подібні вшанування були організовані у Станіславові (нині Івано-Франківськ), Самборі та інших містах.

1943 рік – 70-річчя. Низка часописів в Україні (тоді нацистська та комуністична окупація) та закордоном на своїх шпальтах широко описували досягнення Боберського. Зокрема тижневик «Вісті» (Берлін, Німеччина) писав таке (цитую уривок): «Проф. Іван Боберський святкував цього року 70 роковини народження. Цей факт у житті «батька українського тіловиховання» викликав у пресі цілу низку статей на теми заслуг і діяльності Ювілянта... Він дав великому числу здібних людей свою ідею – яку вони понесуть у найдальші закутини України. Проф. Іван Боберський надав українському тіловихованню західний характер і вложив у нього національну ідею. Тим приспівив цілковите відродження України» [12, с. 4].

Цьогоріч Референтура Тіловиховання УЦК враховуючі заслуги ювілянта проголосила рік 1943/44 ювілейним роком професора Івана Боберського. Рік почався 14 серпня 1943 року, а мав завершитись у червні 1944 року здвигом усіх спортових товариств. У цьому часі всі заходи (містецькі конкурси, спортивні змагання, свята) присвячені Івану Боберському. Був створений стипендіальний фонд імені професора Боберського для вчителів тіловиховання.

Для того щоб організувати всі заплановані заходи був створений Діловий Комітет. Склад Комітету: м-р М. Дзьоба – голова, А. Антонович – заступник голови, Назар – секретар, Й. Козачок – референт спортивним заходів, Д. Сіак – референт з'їздів, м-р О. Кобів – референт туристичних справ, Н. Когут – харчовий референт, м-р Пачовський – стипендіальний референт, інженер Яр. Благітка – референт закупу площ, М. Колянківський – пресовий референт, Е. Жарський – референт пропаганди. Члени: Д. Березовський, Т. Білостоцький, Вол. Блавацький, Ст. Гайдучок, м-р Дицьо, о. Івашко, І. Плечко, д-р І. Німчук, м-р Процінський, інж. Рак, Вол. Тихоліз, Мих. Тріль, Є. Яворівський, м-р Яремко [4, с. 5].

Подібні вшанування були й в інших часописах: «Холмська земля» (Краків), «Дорога» (Краків-Львів).

1973 рік – 100-річчя. Цей унікальний ювілей нажаль не могли українці відзначити в Україні, бо наша держава була окупована комуністами. Боберського в сср, тобто і в Усрр вважали буржуазним-націоналістом, ворогом. Тому якщо й були згадки про нього його вихованців, то потайки у підпіллі.

Однак українці вільного світу мали чудові можливості святкування й шанування Івана Боберського.

Часопис «Шлях Перемоги» (Мюнхен, Німеччина) у 1973 році писав наступне: «В цьому році припадає 100-річчя народин визначного українського вчителя руханки, педагога і заслуженого організатора сокільсько-військового руху, автора словника і підручника фізичного виховання, голови Сокола-Батька від 1908-1914 року, члена Бойової Управи, члена Секретаріату Військових Справ ЗУНР – Івана Боберського».

Цей же матеріал був передрукований часописом «Екран» (Чикаго, США).

У 1974 році у США та Канаді відбулося декілька заходів для вшанування ювілянта. Зокрема, у Чикаго 3 березня відбулася третя зустріч Бойків в пошану 100-річчя професора Івана Боберського. Перша частина програми свята присвячена власне ювілею Боберського. Про ці заходи часопис «Свобода» писав наступне: «В дружній атмосфері із моральним успіхом пройшла третя з черги зустріч Бойків у Чикаго, яка відбулася в неділю, 3-го березня 1974 р. в год. 5-ій по полудні, в залі Осередку СУМА ім. М. Павлушкова, уладжена Відділом Т-ва «Бойківщина». Перша частина програми присвячена була для відзначення 100-річчя народин проф. Івана Боберського, учителя руханки, організатора сокільського руху і виховника молоді, то ж зміст її був поважний. Учениця середньої школи Марія Слободян віддеклямувала вірш Івана Франка «Каменярі», а проф. А. Антонович, голова Т-ва «Бойківщина» розповів коротко про життєвий шлях проф. Івана

Боберського, одного з найбільш заслужених голів сокольської організації, суспільного діяча і виховника української молоді, з посеред якої велика частина в часі Першої війни беззастережно станула в ряди Українських Січових Стрільців і з крісом у руках боронила Рідний Край від ворогів... На закінчення зустрічі голова Т-ва «Бойківщина» проф. А. Антонович відчитав імена 87 бувших членів «Сокола», які проживають у Чикаго, подякував усім присутнім за їх участь, всім виконавцям програми за їх груди» [1, с. 4].

У Канаді цього року був утворений відділ 475 УНС при спортовому товаристві «Україна» (Монреаль), який отримав ім'я Івана Боберського. Інформація про новоутворений відділ містилася на сторінках «Свободи»: «Завдяки великій і невтомній допомозі, довголітнього голови. Спортового Т-ва «Україна» і визначного суспільно-громадського і політичного діяча проф. Миколи Андрухова і інших спортових діячів, у 25-річний ювілей спортового Т-ва «Україна» зорганізовано 5-го травня ц.р. новий спортовий Відділ УНС в Монреалі... прийнявши для нього число 475 і назву батька українського спорту проф. І. Боберського» [7, с. 1]. Було обрано першу управу Відділу у такому складі: Олександр Сидор – голова; Мирослав Ставничий – заступник голови; Петро Кірик – фінансовий секретар; Ярослав Лисюк – касир; голова Контрольної комісії – Михайло Савич.

1993 рік – 120-річчя. У цьому році урочистості вже проходили в Україні. Відновлення незалежності спонукало до відродження національної пам'яті. Тож постаті, які презентували українську самостійність і були заборонені у часи комуністичної окупації України, вже зараз постали знову. Десятки років заборони на згадування про Івана Боберського не змогли зламати українців. Тому на початку 1990-х років почався новий етап відродження та вшанування.

Серед масштабних заходів до ювілею Боберського було оголошено конкурс на кращу студентську наукову працю, а також міжнародна наукова конференція. Про конкурс ми дізнаємось ось так: «Українська Спортова Асоціація, Львів, проголошує 2-й конкурс на кращу студентську наукову працю з проблем історії національної фізичної культури і спорту, присвячений 120-річчю з дня народження проф. Івана Боберського... Переможці конкурсу будуть запрошені з доповіддю на українську наукову конференцію, присвячену 120-річчю з дня народження І. Боберського (Львів, листопад 1993 року)» [8, с. 8].

Всеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю у Львові зібрала навколо імені Івана Боберського десятки провідних науковців та молодь з України й діаспори. Щодо організації та проведення конференції газети писали так: «Тут, в дні 14-15-го жовтня, відбулася всеукраїнська наукова конференція «Спорт і національне відродження», присвячена 120-літтю з дня народження батька українського спорту, проф. Івана Боберського. Конференцію зорганізували Українська Спортова Асоціація (УСА), Комітет фізичної культури та спорту обласної адміністрації, Львівський Державний Інститут фізичної Культури та Львівське Учлище з Фізичної Культури» [11, с. 1, 4].

Конференція відбулась у приміщенні нині Львівського університету фізичної культури імені Івана Боберського. Відкривав конференцію Євген Приступа – голова Української Спортової Асоціації. Також до урочистого відкриття конференції долучились: Анатолій Коpecь – заступник мера міста, Мирослав Герцик – віце-президент Національного олімпійського комітету України й, тоді, ректор Інституту фізкультури.

На пленарній сесії виступали з доповідями: Степан Родак «Роля Української Спортової Асоціації в процесах національного відродження і державотворення»; Мирослав Герцик «Український спорт на етапі державотворення»; Валентин Мороз «Галицький спорт - джерело військового духу і доблесті»; Оксана Вацеба «Іван Боберський - батько українського тіла виховання»; Іван Боберський (племінник Івана Боберського і посадник міста Яремче) «Виховання в родині Боберських»; Євген Оришин (Канада) «Галицьке сокільство - школа тілесного і духового виховання»; Роман Бишкевич «Спорт в українській філателії»; Юрій Петришин «Роль спорту в сучасному житті». Також виступали українці з діаспори. Наприклад, Всеволод Соколик (Канада), який розповів про боротьбу українців у діаспорі за вільний український спорт й допомогу спортсменам.

Численною була делегація родини Івана Боберського: Іван Боберський (племінник і посадник міста Яремче), Юрій Боберський (племінник), Богдан Боберський (племінник), Марта Боберська (донька племінника).

В подальшому в Україні все жавіше та масштабніше вшанували Івана Боберського: 135 років – 2008, 140 – 2013, 150 – 2023.

Помітними заходами для збереження у пам'яті суспільства про Івана Боберського були численні акції пошанування його у річницю смерті. У десяту річницю (1957) по смерті Івана Боберського, Тарас Франко написав спомин. У спогадах Тараса Франка постать Боберського є унікальною, сильною, завжди позитивною та надзвичайно патріотичною [10].

У 1967 році виповнилось 20 років по смерті Івана Боберського. Добрими спогадами вшанували його українці в Канаді. Зокрема часопис «Новий Шлях» (передрук статті здійснив журнал «Екран» у 1974 році) опублікував статтю присвячену Івану Миколайовичу Боберському «Іван Боберський – небуденна людина. У двадцяті роковини смерті». У статті писало наступне: «У Канаді проф. Іван Боберський жив тільки 12 років. Проте в цій країні його праця залишила глибокий слід. 17 серпня цього року проминуло 20 років з дня його смерті. Від 1932 року Ів. Боберський проживав у Тржичі, в Югославії, і там спочили його тлінні останки. Военні і повоенні роки не дали змоги молодому поколінню познайомитися з працею тієї небуденної людини. Майже забули свого виховника також і старші» [6, с. 3].

40-ва річниця пам'яті про Івана Боберського, 1987 року, була вшанована Едвардом Жарським у статті «Пам'яті піонерів». Він згадував про Боберського так: «першими піонерами на цьому полі були Василь Нагірний (1847-1921) та Іван Боберський (1873-1947) 140 річниця народження першого чи 40 річниця смерті другого... в 1900 році з'являється Іван Боберський. Уже сама його поява звернула на себе увагу: взимку він, гімназіяльний професор, ходив без хутра й капелюха, літом бігав разом з молоддю навпростець (крос) по т. зв. Кайзервальді (горбки на передмісті Львова). Не дивно, що швидко стає божищем молоді, провідником, що вказував новий шлях молодому поколінню» [3, с. 2].

У наступні роки українці завжди згадували про Івана Боберського. Вшанували його ювілей від Дня народження та пам'ятали у річниці смерті. Таким чином зберігається й понині справжня історія України.

Висновок. Постать Івана Миколайовича Боберського вже понад 100 років привертає до себе увагу українців цілого світу. Ще за життя Боберського визнано «Батьком українського тіловиховання». Бо його діяльність на ниві фізичного виховання, спорту й олімпійського руху була надзвичайно потужною. Також Боберський є провідником сокільського та січового руху й Пласту. Водночас він є беззаперечним авторитетом у військових та політичних справах у часи визвольних змагань. Упродовж всього свого життя Іван Боберський жив Україною. Його просвітницька діяльність у США, Канаді, Югославії (нині Словенія) поширювала інформацію про Україну. Він досяг визнання багатьох спортивних, політичних, громадських лідерів як серед українців, так й інших народів.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо у детальному аналізі життя та праці Івана Миколайовича Боберського у час перебування його в Югославії (нині Словенія).

Література

1. В. А. В Чикаго відбулася зустріч Бойків / Свобода. 1974. Ч. 56. С. 4.
2. До учениць та учеників проф. Боберського і прихильників його громадянської праці / Діло. 1923. Ч. 109. С. 7.
3. Жарський Е. Пам'яті піонерів / Свобода. 1987. Ч. 137. С. 2.
4. К-ий М. Ювілей проф. І. Боберського / Дорога. 1943. Ч. 8-9. С. 5.
5. Лях-Породько О. О. До 150-річчя Івана Боберського: короткий огляд життя й праці в США та Канаді // Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту учнівської та студентської молоді : матеріали третьої всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (20 жовтня 2023 року). Тернопіль : ТАЙП, 2023. С. 117-123.
6. Марунчак М. Іван Боберський – небуденна людина. У двадцяті роковини смерті / Новий Шлях Екран. 1974. Ч. 73-74. С. 3, 14.
7. Новий спортовий відділ УНС у Монреалі. Свобода. 1974. Ч. 92. С. 1.
8. Проголосили конкурс / Свобода. 1993. Ч. 67. С. 8.
9. Руханковий Вечір Сокола-Батька в 60-ліття Івана Боберського / Діло. 1934. Ч. 110. С. 6.
10. Т. Ф. Іван Боберський (Спомини) / Ukrainian Weekly. 1957. Ч. 3. С. 4.
11. У Львові відзначили І. Боберського / Свобода. 1993. Ч. 227. С. 1, 4.
12. Ювілейний рік проф. І. Боберського / Wisti-Visti. 1943. Ч. 44. С. 4.

References

1. V. A. (1974) V Chykaho vidbulasya zustrich Boykiv [A meeting of Boyki took place in Chicago]. *Svoboda*. Vyp. 56. P. 4.
2. (1923) Do uchenyts' ta uchenykyv prof. Bobers'koho i prykhyl'nykyv yoho hromadyans'koyi pratsi [To the students of prof. Bobersky and supporters of his civil work!]. *Dilo*. Vyp. 109. P. 7.
3. Zharsky E. (1987) Pam'yati pioneriv [In memory of the pioneers]. *Svoboda*. Vyp. 137. P. 2.
4. K-y M. (1943) Yuviley prof. I. Bobers'koho [Yuviley prof. I. Boberskyi]. *Doroha*. Vyp. 8-9. P. 5.
5. Lyakh-Porodko O. O. (2023) Do 150-richchya Ivana Bobers'koho: korotkyy ohlyad zhyttya y pratsi v SSHA ta Kanadi [To the 150th anniversary of Ivan Bobersky: a brief overview of life and work in the USA and Canada]. *Innovative approaches to physical education and sports of school and student youth: materials of the third All-Ukrainian scientific conference with international participation*. Ter., Oct. 20., P. 117-123.
6. Marunchak M. (1974) Ivan Bobers'kyy – nebudenna lyudyna. U dvadtsyati rokovyny smerty [Ivan Bobersky is an extraordinary person. On the twentieth anniversary of his death]. *Novyy Shlyakh – Ekran*. Vyp. 73-74. P. 3, 14.
7. (1974) Novyy sportovyy viddil UNS u Montreali [The new sports department of the National Emergency Service in Montreal]. *Svoboda*. Vyp. 92. P. 1.
8. (1993) Proholosyly konkurs [The contest was announced]. *Svoboda*. Vyp. 67. P. 8.
9. (1934) Rukhankovyy Vechir Sokola-Bat'ka v 60-littya Ivana Bobers'koho [Ruhankovy Evening of Sokol-Batka on the 60th birthday of Ivan Bobersky]. *Dilo*. Vyp. 110. P. 6.
10. T.F. (1957) Ivan Bobers'kyy (Spomyny) [Ivan Boberskyi (Memoirs)]. *Ukrainian Weekly*. Vyp. 3. P. 4.
11. (1993) U L'vovi vidznachyly I. Bobers'koho [I. Bobersky was honored in Lviv]. *Svoboda*. Vyp. 227. P. 1, 4.
12. (1943) Yuvileyunny rik prof. I. Bobers'koho [Jubilee year of Prof. I. Boberskyi]. *Wisti-Visti*. Vyp. 44. P. 4.